

وابستگی‌های افراطی و آسیب‌های روانی

پروژه اجتماعی مادران نگران در میدان آینده‌هراسی فرزندان

دکتر مهتاب علی‌نژاد
جامعه‌شناس

پشت درهای بسته حوزه‌های امتحانی مادران نگران نشسته‌اند و در حالی که هزینه‌های آموزشی و تحصیلی کنکوری خانواده را محاسبه می‌کنند و فشارهای اقتصادی جامعه ایران را بر می‌شمارند، به آینده مبهم خود و خانواده‌شان می‌اندیشند. نابرابری‌های اجتماعی‌ای که بیشتر افراد در طول زندگی خود تجربه می‌کنند در حوزه تحصیل و دغدغه‌مندی نیز وجود دارد. زیر این گنبد کبود، داستان زندگی و آینده‌سازی برای تمام دختران به یک اندازه رقم نخورده است و نمی‌خورد. جدا از اینکه بچه‌ها به کدام خانواده از چه طبقه اجتماعی‌ای تعلق داشته باشند، میزان دسترسی آنان به امکانات آموزشی و همچنین میزان دریافت حمایت عاطفی در مسیر دشوار آماده شدن برای کنکور متفاوت است.

امروزه کنکور به یکی از مسائل اصلی جامعه به‌ویژه جامعه زنان تبدیل شده است. زنان از این جهت با این اضطراب پدیدار شده در زیست ایرانی درگیرند که به عنوان مادر نقش اصلی آن‌ها در کانون خانواده آرامش‌بخشی و ایجاد فضای عاطفی و روانی امن برای سایر افراد خانواده است. جدا از اینکه تا چه اندازه جامعه و نهادهای آموزشی در پرورش دادن زنان برای ایفای صحیح این نقش موفق یا ناموفق عمل کرده‌اند،

شهرزاد

الهام یوسفی
فعال فرهنگی

قصه‌واره‌هایی به غایت انسانی

نگاهی کوتاه به کتاب فضیلت‌های ناچیز

تا به حال برایتان پیش آمده است متنی بخوانید و از بی‌جنسیت بودن متن تعجب کنید؟ البته که این نمی‌تواند یک ارزش یا امتیاز ویژه تلقی شود اما اینکه کسی بتواند به گونه‌ای از مسائل درونی صحبت کند که نوشته به غایت انسانی باشد جای تأمل و ستایش دارد. همه ما می‌دانیم روابط انسانی و شرایطی که خواهی نخواهی شخصیت و روان انسان‌ها را شکل می‌دهد آن قدر اسرارآمیز است که اغلب به دلایل مختلف از پاسخ دادن به آن‌ها طفره می‌رویم. شاید بیشتر شبیه معمایی هستند که کمتر مایلیم آن را حل کنیم. اما خانم ناتالیا گینزبورگ تمایل عجیبی به حل کردن این سوالات دارد.

ناتالیا گینزبورگ نویسنده مشهور ایتالیایی است با یک سابقه درخشان در عرصه فعالیت اجتماعی و ادبی و سیاسی. او در عرصه آثارش به روابط میان انسان‌ها می‌پردازد، گرچه درون‌مایه فلسفی و سیاسی آثار او را نیز نمی‌توان انکار کرد. در کمال تأسف، او از نویسندگان کم‌کار است و جای تأسف بیشتر است که از میان اندک آثار او، جز معدودی به فارسی ترجمه نشده‌اند و جالب‌تر که تعدادی از همان‌ها که ترجمه شده‌اند از بخت ما مدت‌هاست که تجدید چاپ نشده‌اند! از این رو، نمی‌توان خرده گرفت اگر میان کتاب‌خوانان، هنوز بسیاری باشند که با نوشته‌های او آشنا نباشند. با این حال، کم پیش می‌آید کسی کتاب «فضیلت‌های ناچیز» را بخواند و نگوید یکی از بهترین و موجزترین و عمیق‌ترین نوشته‌هایی است که خوانده است.

«فضیلت‌های ناچیز» در واقع یک قصه نیست اما یادداشت‌هایی

قصه‌گونه است، مجموعه داستان‌واره‌هایی پر از حرف‌های همیشه تازه، چون نه مانند یادداشت‌های متداول است و نه دقیقاً می‌توان آن را داستان به حساب آورد. این نوشته‌ها هرچه باشند تصویر روشنی از اندیشه‌ها و زندگی پرفراز و نشیب نویسنده ارائه می‌دهند، تصویری از زندگی در تبعید او در روستایی که چند ماه به دلیل بروت و برف به منطقه‌ای متروکه تبدیل می‌شده یا کشش پاره‌هایی که سرسختانه طی چند سال زندگی، آن‌ها را به پامی کرده فرصتی بوده است برای هم‌صحبتی دل‌نشین با یک دوست. همچنین نگاه نسبتاً متفاوت او به ارزش‌ها و فضیلت‌هایی که شاید ما سرسختانه‌تر از آنچه باید به فرزندان‌مان آموزش می‌دهیم جای درنگ دارد. این نوشته‌ها هرچه باشند نمی‌توان بی‌تفاوت از کنارشان گذشت و باید چندین و چندبار با دقت خواندشان تا روانمان را شخم بزنند و نهفته‌هایمان را بهتر پیش رو بیاورند.

یک گاز از کتاب

تا آنجا که مربوط به تربیت بچه‌ها می‌شود، فکر می‌کنم که به آن‌ها نباید فضیلت‌های ناچیز، بلکه باید فضیلت‌های بزرگ را آموخت، نه صرفه‌جویی را که سخاوت را و بی‌تفاوتی نسبت به پول را، نه احتیاط را که شهامت و حقیر شمردن خطر را، نه زیرکی را که

نیز که به دلیل حضور مستمر در جامعه، درک عمیق‌تر و متفاوت‌تری از تجربه زنانگی و زن مستقل در جامعه و فراز و نشیب‌های دستیابی به موفقیت دارند، می‌دانند که اقتصاد نابسامان سبب شده است خانواده برای استمرار یافتن و تأمین نیازهایش به فعالیت اجتماعی و کسب درآمد زنان نیاز داشته باشد و در زندگی صنعتی ماشینی امروز، برای باقی ماندن در بازار اشتغال، به تخصص نیاز است و ابزار دستیابی به تخصص دانشگاه و کسب مدرک تحصیلات عالی است.

این زنجیره نیاز جامعه، مطالبات نهاد خانواده برای دوام آوردن در بستر اقتصادی نابسامان، و افزایش تخصص‌گرایی سبب شده است که خانواده‌ها تحت فشار اجتماعی پرورش فرزندان راه یافته به دانشگاه قرار گیرند. خانواده به فرزند فشار می‌آورد که تحت هر شرایطی باید بهترین جایگاه ممکن در فضای تحصیلی را کسب کند و فرزند تحت فشارهای اجتماعی آنجایی که می‌خواهد به کانون خانواده پناه ببرد تا از شدت فشارها بکاهد با فشار مضاعفی از سوی خانواده روبه‌رو می‌شود که باید فرزند موفق باشد و چنان که قضاوت اجتماعی به من مادر و پدر می‌گوید موفقیت یعنی راه یافتن به دانشگاه تحت هر شرایطی و به هر قیمتی. در این نقطه، علاوه بر فشار اجتماعی، فشار روانی آبروی خانواده و مقایسه فرزند در میدان رقابت فامیل و آشنایان و همکاران و غیره، بر ذهن فرزند نوجوان سنگینی می‌کند، نوجوانی که عاری از تجارب والدین بالغ است و تمام دنیایش را در کنکور خلاصه می‌کند. در این گذرگاه حساس دوره سنی نوجوانی که هنوز عقلانیت نوجوانان به درجه متناصبی از پختگی و بهره‌برداری در زندگی روزمره

و تصمیم‌سازی نرسیده است، آنان از جنبه عاطفی و روانی ذهن و تجارب اندک خود بیشتر بهره‌برداری می‌کنند تا معنا سازی و تصمیم‌سازی. همین نقطه است که به کانون عاطفه در زندگی خود یعنی مادران پناه می‌برند به‌ویژه دختران که تصور می‌کنند مادران در خروشان‌ی امواج تصمیم‌سازی به دلیل بالغ بودن توانمندی لازم برای ایفای نقش حامی را دارند اما دریغ که مادران، خود، نیز به دلیل نگرانی‌های حاصل از فشارهای اجتماعی، قدرت عقلانیت و تصمیم‌سازی بالغانه‌شان کاهش پیدا کرده است و اگرچه سعی می‌کنند همدلی متناسب با شرایط نوجوانی را با فرزند خود داشته باشند، در برابر انتظارات جامعه و اطرافیان و در میدان رقابت مادر نمونه شدن، ایفای نقش اصلی را که حمایت عاطفی و روانی همه‌جانبه از فرزند است از یاد می‌برند و در برخی موارد، خود به عاملی اضطراب‌افزین تبدیل می‌شوند. آینده‌هراسی و انتظارات اجتماعی نادرست مادران را از پرورش فرزندانی معنا ساز و با اعتماد به نفس بازمی‌دارد، پرورش فرزندانی که به این درک رسیده باشند که برای ساختن آینده هیچ‌گاه نباید دست از تلاش بردارند و در صورت موفق نشدن در کنکور، به جای آنکه به زندانی خود پایان دهند، به ادامه تلاش فکر کنند. امروزه مادر نگران علاوه بر نگرانی از موفق نشدن فرزندش در راهیابی به دانشگاه باید نگران تصمیم‌سازی‌های آنی ناشی از تلاطمات دوران بلوغ و ناپختگی نوجوانی نظیر خودکشی در صورت احساس ناکامی نیز باشد. با این ساختار اجتماعی نامناسب، مادران چگونه خواهند توانست در پرورش ذهن خلاق و توانمند برای دختران و پسران نوجوان خود موفق عمل کنند؟

صراحت و عشق به واقعیت را، نه سیاست بازی را که عشق به هم‌نوع و فداکاری را، اما معمولاً برعکس عمل می‌کنیم! در آموختن احترام به فضیلت‌های ناچیز، شتاب می‌کنیم و بر آن تمام قواعد تربیتی مان را بنا می‌کنیم.

فضیلت‌های ناچیز
• نویسنده: ناتالیا گینزبورگ

زنان خانه‌دار این استرس را از این زاویه تجربه می‌کنند که مشتاق‌اند فرزندان به‌ویژه دخترانشان در آینده به صورت فردی مستقل وارد اجتماع شوند زیرا آسیب‌زندگی امروز غالب بودن ویژگی‌های زندگی مدرن بر زندگی سنتی آنان را به درک متفاوتی از تجربه زیستن در جامعه ایرانی رسانده است که بیم آن دارند دخترانشان در دنیای رقابت روزافزون و شتاب‌گرفته مدرن از قافله فعالان اجتماعی عقب‌بمانند

زنان خانه‌دار این استرس را از این زاویه تجربه می‌کنند که مشتاق‌اند فرزندان به‌ویژه دخترانشان در آینده به صورت فردی مستقل وارد اجتماع شوند زیرا آسیب‌زندگی امروز غالب بودن ویژگی‌های زندگی مدرن بر زندگی سنتی آنان را به درک متفاوتی از تجربه زیستن در جامعه ایرانی رسانده است که بیم آن دارند دخترانشان در دنیای رقابت روزافزون و شتاب‌گرفته مدرن از قافله فعالان اجتماعی عقب‌بمانند

زنان خانه‌دار این استرس را از این زاویه تجربه می‌کنند که مشتاق‌اند فرزندان به‌ویژه دخترانشان در آینده به صورت فردی مستقل وارد اجتماع شوند زیرا آسیب‌زندگی امروز غالب بودن ویژگی‌های زندگی مدرن بر زندگی سنتی آنان را به درک متفاوتی از تجربه زیستن در جامعه ایرانی رسانده است که بیم آن دارند دخترانشان در دنیای رقابت روزافزون و شتاب‌گرفته مدرن از قافله فعالان اجتماعی عقب‌بمانند

شهربانو

۲۰ شهریور ۱۳۹۹
۱۱ محرم ۱۴۴۲ شماره ۲۱۸۹

۲۰ شهریور ۱۳۹۹
۱۱ محرم ۱۴۴۲ شماره ۲۱۸۹

۲۰ شهریور ۱۳۹۹
۱۱ محرم ۱۴۴۲ شماره ۲۱۸۹

موقوفات عزاداری زنان در یک نگاه

غلامرضا آذری خاکستر
نویسنده و محقق

با توجه به اسناد تاریخی، هم‌زمان با شروع ماه محرم، بخشی از نذورات و وقفیات عموم عزاداران به تعزیه و عزاداری‌ها اختصاص داده شده است. برگزاری مجالس تعزیه و عزاداری با مشارکت گسترده زنان و مردان بخش مهم این رویداد محسوب می‌شود. مشارکت زنان در آیین‌های عزاداری باعث شده است آن‌ها بخشی از اموال و دارایی خود را صرف امور خیر کنند اما موقوفاتی نیز وجود دارند خاص تعزیه‌پردازی سیدالشهدا. از جمله، محمد مؤمن در سال ۱۱۳۶ قمری بخشی از اموال و دارایی خود را در این زمینه وقف کرده است یا در دوره قاجار، حاجی میرزا موسی خان و کربلایی قاسم بخشی از اموالشان را برای تعزیه امام حسین^(ع) در دهه عاشورا وقف کرده‌اند.

به نوشته فیروزآرا، سفیر اسپانیا در دربار شاه عباس اول، زنان ثروتمند عصر صفوی در کارهای خیر و عمل‌انگیزه از مردان دست‌ودل‌پازتر بودند، به طوری که بسیاری از کاروان‌سراها و ساختمان‌های عام‌المنفعه از صدقات زنان که معمولاً فقیرتر از مردان بودند ساخته می‌شد. بنابراین بخش درخور تأمل مشارکت زنان در مراسم‌های عزاداری در وقف تجلی پیدا کرده است.

به عبارتی، تعدادی از موقوفات زنان به انجام تعزیه و مراسم عزاداری در ماه محرم اختصاص دارد. بنا به پژوهش الهام ملکزاده، در بیشتر وقف‌نامه‌های دوره مشروطه درصد چشمگیری از مصارف به اقامه عزاداری اتمه‌آلود به‌خصوص امام حسین^(ع) اختصاص یافته است، برای نمونه، در سال ۱۳۳۶ قمری (۱۹۱۷ میلادی)، حلیمه خاتون، دختر فتح‌...، یک دانگ از باغ موروثی پدری واقع و کائن در محله اندرمانی‌ها در شهرری را برای تعزیه‌پردازی وقف کرد. همچنین پرداخت دستمزد برای جمعیت شرکت‌کننده در مراسم عزاداری بخشی از هزینه‌های این موقوفات محسوب می‌شود. در ۸ صفر ۱۳۳۷ قمری (۱۲ نوامبر ۱۹۱۸ میلادی) ام‌لیلا خانم، دختر ولی محمد کنی کربلایی، طی وقف‌نامه‌ای مخارج روضه‌خوانی را شامل اطعام دادن، قلیان، قهوه، اجرت روضه‌خوان و... وقف کرده است.

در بین وقف‌نامه‌های زنان در دوره مشروطه، ۲ سند مربوط به عزای خامس آل کسا^(ع) است؛ یکی سندی که مرضیه خانم، همسر حاج‌محمدتقی، در سال ۱۳۲۹ قمری (۱۹۱۱ میلادی) ۲۰ دانگ قطعه شمالی از ۶ دانگ باغ سبزی کاری در محله شاه‌غلامان از محله زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم را برای ایتام و ابناء السبیل و همچنین تعزیه‌پردازی خامس آل عبا^(ع) وقف کرده است. دیگری سندی که بر اساس آن، در شعبان ۱۳۴۲ قمری (۸ مارس ۱۹۲۴ میلادی)، چند بانوی واقف به نام‌های خورده‌خانم، عدرا، علیا، فاطمه، مرضیه و نبات املاک بازار کلاه‌ولات طالقان در ساوجبلاغ را برای همه شیعیان عزای خامس آل کسا^(ع) از ذاکران و مستمعان، وقف کرده‌اند. در شهر مشهد نیز سابقه موقوفات زنان به دوره صفویه می‌رسد. برخی زنان همچون آهوخانم، قمرنساخانم و فاطمه خانم موقوفاتی را از خود به یادگار گذاشته‌اند که مصارف این وقفیات در زمینه روشنائی، مطبخ حرم مطهر و ... هزینه می‌شود. واقفانی چون مریم خانم و سکنیه خانم در سال ۱۲۸۷ قمری اموال و دارایی خود را وقف بر تعزیه‌پردازی سیدالشهدا در کشیک ثانی حرم مطهر امام رضا^(ع) قرار داده‌اند یا عزت‌الملک خانم ملقب به اشرف السلطنه در سال ۱۳۲۸ قمری موقوفه‌ای در زمینه خیرات و میراث و تعزیه‌پردازی حضرت رسول^(ص) از خود برجای گذاشته است. همچنین در اسناد باقی‌مانده در دوره قاجاریه، در صفر ۱۳۱۷ قمری هزینه‌های برگزاری مراسم روضه‌خوانی در محل کشیک‌خانه از محل مصارف موقوفه انیس الدوله انجام شده است.

پویش «روضه‌های خانگی» آغاز شد

این پویش از سوی سازمان قرائتی دانشگاهیان کشور با مشارکت معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده، خبرگزاری ایبکا و سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران برگزار می‌شود. بانوان علاقه‌مند می‌توانند تا ۲۶ مهر آثار خود را در ۲ بخش هنری و چند رسانه‌ای به نشانی www.isqa.ir ارسال کنند. برای کسب اطلاعات بیشتر به <http://women.1345.gov.ir/fa/news> مراجعه کنید.